

TADEUSZ KOTARBIŃSKI 85-ROČNÝ

PAVEL CMOREJ

31. máca 1971 oslávi svoje 85. narodeniny významný poľský filozof, zakladateľ praxológie, horlivý vyznávač ním osnovaného i nazvaného reizmu (alebo konkrétizmu), v mene ktorého celé desaťročia viedol vo filozofii neúnavný boj proti hypotázam, jeden z predstaviteľov svetoznámej varšavskej logickej školy T a u d e u s z K o t a r b i Ń s k i. Hoci v slovenčine nevyšla ani jedna práca z veľkého množstva jeho rozmanitých väčších či menších prác¹, jeho meno nie je slovenskej filozofickej verejnosti neznáme.² V celej republike stúpa záujem o jeho dielo, zameraný najmä na práce z oblasti praxológie.

T. Kotarbiński sa narodil vo Varšave, v rodine preniknutej duchom romantickej hudby, poézie a výtvarného umenia. Jeho otec bol maliar a zo záľuby i spevák a skladateľ, jeho matka klavíristka. Rodinná atmosféra, v ktorej rástol mladý Kotarbiński, zanechala stopy i na jeho diele, badať ju na kultivovanom literárnom štýle jeho bohatej publicistickej činnosti. Vplyv rodinného prostredia zaznieva zrejme ešte i v r. 1956, keď budúci prezident Poľskej akadémie vied vydáva básnickú zbierku *Wesołe smutky*, ktorá vyšla už v troch vydaniach.

Po absolvovaní klasického gymnázia, na ktorom sa Kotarbiński musel venovať najmä jazykom (na hodinách francúzštiny sa už vtedy v ňom prebúdzal záujem o filozofiu jazyka) a po určitom váhaní medzi matematikou, fyzikou a architektúrou, ktoré nejaký čas dokonca študoval, nakoniec dáva prednosť filozofii, ku ktorej si ako vedľajší predmet príberá klasickú filológiu. Filozofiu študuje vo Lvove, kde naňho silne zapôsobí známy poľský filozof, žiak F. Brentana, K. Twardowski, ktorý svojím dielom a najmä svojou pedagogickou činnosťou výrazne ovplyvnil a usmernil ďalší vývoj poľskej filozofie a nepriamo i logiky. Medzi jeho žiakov patria okrem T. Kotarbińského napr. i J. Łukasiewicz a S. Leśniewski — zakladatelia varšavskej logickej školy, ako aj K. Ajdukiewicz — zakladateľ Lvovskej logickej školy. K. Twardowski pestoval vo svojich žiakoch zmysel pre precíznu formuláciu myšlienok, jasný a priezračný filozofický štýl a systematickú prácu.

Po skončení vysokej školy v rokoch 1912—1918 T. Kotarbiński učil na strednej škole. Od r. 1919 pôsobil (okrem vynútenej prestávky počas hitlerovskej okupácie) na varšavskej univerzite, kde až do r. 1960 (v ktorom ako profesor emeritus univerzitu

¹ Prvou lastovičkou je preklad jeho prednášky *Úlohy a problémy praxológie*, uverejnený v tomto čísle *Filozofie*.

² Už v r. 1941 ho vo svojej publikácii *Teória vedy* spomína I. Hrušovský. Odkazy na jeho state a knihy nájdeme i v prácach slovenských logikov. T. Kotarbiński spolu so svojou manželkou prof. Janinou Kotarbińskou, niekoľkoročnou vedúcou Katedry logiky na varšavskej univerzite, už dva razy navštívil Bratislavu, kde raz ako hosť SAV a raz ako hosť Univerzity Komenského prednášal o praxológii. Pri oslavách 500. výročia založenia Akadémie Istropolitany a 50. výročia založenia Univerzity Komenského bol T. Kotarbińskému udelený doktorát h. c. Univerzity Komenského.

opúšťa) prednášal najmä logiku a filozofiu. Za hitlerovskej okupácie prednášal na tajne organizovanej univerzite. V rokoch 1945—1949 ako profesor varšavskej univerzity je zároveň rektorom univerzity v Lodži. V rokoch 1951—1960 bol vedúcim Katedry logiky na varšavskej univerzite. Ako vysokoškolský učiteľ vychoval T. Kotarbiński niekoľko generácií poľských filozofov a logikov. Bol to učiteľ neobyčajne obľúbený a vplyvný. Svedčí o tom i skutočnosť, že žiaci T. Kotarbińského vydali na počesť svojho učiteľa už tri zborníky pod titulom *Fragmenty filozoficzne*³, ktoré obsahujú mnoho významných príspevkov z logiky, metodológie vied i filozofie, pochádzajúcich z pera jeho žiakov i priateľov, známych nielen v Poľsku, ale i v zahraničí. V slávnej práci *Pojęcie prawdy w językach nauk dedukcyjnych* (1933) sa jej autor A. Tarski na niekoľkých miestach odvoláva na T. Kotarbińského.⁴

Bohatá je i mimoškolská činnosť T. Kotarbińského. V rokoch 1957—1963 bol prezidentom Poľskej akadémie vied. Už desiatky rokov vykonáva funkciu predsedu Poľskej filozofickej spoločnosti. V rokoch 1960—1963 bol predsedom Institut International de Philosophie. Je členom niekoľkých zahraničných akadémií vied, mimoriadnym členom British Academy, Societas Scientiarum Fennica a Académie de la Philosophie des Sciences. Titul doktora h. c. mu udelila univerzita v Bruseli, Florencii, Oxforde, Lodži, Krakove i v Bratislave.

Vo svojej učiteľskej i publicistickej činnosti T. Kotarbiński vždy zastával pokrokové názory, útočil proti rasizmu, náboženskej neznášanlivosti a prenasledovaniu človeka; vždy hájil humanizmus, racionalizmus a spoločenský pokrok. Záujem o dielo T. Kotarbińského už dávno prerástol hranice Poľska. Niektoré jeho práce vyšli po anglicky, po francúzsky, po taliansky, po nemecky, po španielsky, po srbochorvátsky i po bulharsky. V ruštine vyšiel r. 1963 vyše 900-stránkový výber z celého jeho diela (pod redakciou I. S. Narského).

* * *

Vo svojich vedeckých prácach sa T. Kotarbiński sústreďuje najmä na otázky ontológie, teórie poznania, logiky (v širšom zmysle), etiky a praxológie.

Kotarbińského reizmus, ktorý vznikol v dvadsiatych rokoch, je ontologická teória so zaujímavými logicko-sémantickými dôsledkami, ktoré zrod reizmu do určitej miery stimulovali. K rozpracovaniu reizmu inšpiroval Kotarbińského podistým aj jeho priateľ a univerzitný kolega, originálny poľský logik S. Leśniewski, ktorý bol dôsledným nominalistom a z hľadiska nominalizmu buďoval i svoje logické systémy. Už v r. 1913 v jednej zo svojich raných prác Leśniewski uverejnil dôkaz neexistencie všeobecnín, na ktorý sa neskôr odvoláva i T. Kotarbiński. Leśniewski definoval pojem všeobecny taktó: P je všeobecnina pre designáty názvu N práve vtedy, keď P má tie a len tie vlastnosti, ktoré sú spoločné designátom názvu N ⁵. Z tejto definície a predpokladu existencie všeobecnín vyvodil Leśniewski spor, a tým vlastne dokázal, že všeobecniny chápané v zmysle uvedenej definície neexistujú.⁶ T. Kotarbiński na jeho úvahy nadviazal.

³ Tzv. prvá séria vyšla r. 1934 na počesť jeho 15-ročného pôsobenia na univerzite, druhá séria vyšla r. 1959 na počesť jeho 40-ročného pôsobenia na univerzite a posledná r. 1967 pri príležitosti jeho 80. narodenín.

⁴ V jednej poznámke A. Tarski spomína, že pri písaní tejto práce sa niekoľkokrát vracal ku Kotarbińského skriptám *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk* (1929) a svoju terminológiu prispôboval terminológii Kotarbińského práce.

⁵ Designáty názvu N sú vlastne objekty, ktoré „spadajú“ pod všeobecninu P (ako jednotliví ľudia spadajú pod všeobecninu človek, pričom názvom N je tu výraz „človek“).

⁶ Pozri *Elementy teorii poznania...*, 51—52.

Pri svojom skúmaní sa neobmedzil len na Leśniewského vymedzenie pojmu všeobecniny. No aj na základe širšie podloženého skúmania dochádza k záveru, že všeobecne známe definície sú buď príliš hmlisté na to, aby mohli byť podkladom pre rozvíjanie racionálnejšie fundovanej teórie (a v nej podkladom pre dôkaz existencie alebo neexistencie všeobecnín), buď vymedzujú pojem všeobecniny tak, že z predpokladu existencie všeobecniny možno pomocou nich vyvodit' spor. Preto T. Kotarbiński prijíma nominalistickú tézu o neexistencii všeobecnín. Jeho reizmus nezostáva však pri popieraní existencie univerzálií. Popieranie všeobecnín je len jedným z dôsledkov, ktoré vyplývajú z východísk reizmu. Jedinou ontologickou kategóriou, ktorú reizmus uznáva, je kategória vecí. Okrem vecí chápaných ako určité časopriestorové predmety s určitými hmotnými vlastnosťami nič neexistuje; inak povedané, každý predmet je vecou — to je základná téza, ktorú T. Kotarbiński prijíma ako hypoteticky platné credo reizmu. Za vec pokladá Kotarbiński každý objekt, ktorý existuje v určitom čase a priestore. Veci nie sú nejaké základné stavebné jednotky, z ktorých sa skladá svet (nejaké atómy alebo jednoduché indivíduá). Reizmus nie je ontologickým atomizmom. Každá vec je bohato štrukturovaný a diferencovaný celok. Vecou je určitý písací stôl i každá z jeho nôh, zemeguľa, slnečná sústava i Gerlach, určitá molekula i atóm alebo atómová častica, určitý človek i ľudstvo (chápané ako hmotný celok zložený z jednotlivých ľudí), pretože každý tento predmet zaberá v určitom čase určitý priestor, má určité hmotné vlastnosti a je v určitých vzťahoch k iným veciam. Vecou je každý hmotný objekt, teleso (ciało) i tzv. pociťujúci predmet (przedmiot doznający), ktorý nazýva dušou, ale chápe ho radikálne materialisticky ako časopriestorový objekt s určitými špecifickými vlastnosťami. Hoci každá vec má nejaké vlastnosti (dokonca nekonečne veľa) a je v nejakých vzťahoch k iným veciam, vlastnosti a vzťahy ako také neexistujú. Zo základnej tézy reizmu totiž vyplýva, že nijaký predmet nie je vlastnosťou, vzťahom, udalosťou, množinou, číslom (a teda ani všeobecninou) ani ničím iným, čo by mohlo patriť do inej ontologickej kategórie, ako je kategória vecí. Existujú síce červené i okrúhle veci, ale nie vlastnosť červenosti alebo vlastnosť okrúhlosti ako také. Jestvujú veci, z ktorých jedna je otcom druhej, ale nie vzťah otcovstva ako taký. Neexistuje ani pohyb sám osebe, jestvujú iba pohybujúce sa veci. (Neďívame sa na pohyb telesa, ale na pohybujúce sa teleso.)

K uznávaniu predmetov iných ontologických kategórií nás zvädza najmä jazyk a používanie niektorých výrazov ako názvov (mien) nejakých objektov, hoci tieto objekty neexistujú. Výrazy ako „vlastnosť“, „vzťah“, „množina“ a pod. nie sú podľa reizmu menami nejakých predmetov. Každý názov, ktorý nepomenúva nejakú vec a používa sa ako meno objektu nejakej inej ontologickej kategórie, je len zdanlivý názov. Výroky so zdanlivými názvami sú zmysluplné iba v tých prípadoch, keď sa dajú transformovať na výroky, v ktorých sa okrem funktorov⁷ (prípadne i premenných a kvantifikátorov) vyskytujú iba názvy vecí. Tieto transformovateľné výroky sú vlastne skrátенými formuláciami výrokov, v ktorých sa zdanlivé názvy nevyskytujú. Napr. výrok „Vzťah otcovstva je asymetrický“, v ktorom sa vyskytuje zdanlivý názov „vzťah otcovstva“, je vlastne iba skrátенou formuláciou výroku „Pre každú vec x a y platí, že ak x je otcom y , tak y nie je otcom x “, v ktorom sa výraz „vzťah

⁷ Pod funktorom sa tu rozumie každý výraz, ktorý nie je názvom ani výrokom a slúži na bučovanie zložených názvov, ako aj jednoduchých a zložených výrokov (funktormi sú napr. výrazy „+“, „-“, „sin“, „cos“, „=“, „je filozof“, „je múdrejší ako“, „a“, „alebo“ atď.). Funktory sú tu vymedzené čisto syntakticky (hoci nie príliš presne) ako jazykové prostriedky na konštrukciu zložených výrazov. Treba zdôrazniť, že sa tu nechápu ako mená nejakých objektov (napr. funkcií), ako je to v niektorých iných teóriách funktorov.

otcovstva" ako názov už nevyskytuje (výraz „je otcom“ je funktor a nie meno nejakého predmetu). Každý výrok, v ktorom sa nachádzajú zdanlivé názvy sa buď dá transformovať (preložiť) na výrok, v ktorom sa ako názvy vyskytujú len mená vecí alebo je holým nezmyslom. Spočiatku T. Kotarbiński považoval za také nezmysly (nepreložitelné na reistický jazyk) i výrazy ako „vlastnosti existujú“, „niektoré predmety sú vzťahy“ a pod. Ukázalo sa však, že potom by sme museli medzi nezmysly zaradiť i reistické tvrdenia, akými sú výrazy „vlastnosti neexistujú“, „nijaký predmet nie je vzťahom“ (pretože každý predmet je vecou) a pod. Z tohto dôvodu T. Kotarbiński neskôr pripustil, že výrazy ako „vlastnosť“, „vzťah“, „udalosť“, „množina“ a pod. môžeme používať aj ako vlastné názvy, treba však mať na pamäti, že sú (nepreložitelné na reistický jazyk) i výrazy ako „vlastnosti existujú“, „niektoré predmety sú vzťahy“ a pod. sú správne utvorené výroky, sú však nepravdivé (akým je napr. aj výrok „Pegas existuje“), kým ich negácie, t. j. reistické tvrdenia o neexistencii iných predmetov ako vecí, sú pravdivé (akým je napr. výrok „Pegas neexistuje“).

Pod zástavou reizmu viedol T. Kotarbiński neúnavný boj proti hypostázam a hypostazovaniu (a to nielen vo filozofii, ale aj v humanitných a prírodných vedách). Ontologický reizmus sa stal podkladom a teoretickou bázou tzv. metodologického reizmu, ktorý prišiel s programom boja proti hypostázam, založenom na transformácii vedeckých i filozofických výrokov na výroky, v ktorých by sa ako vlastné názvy vyskytovali iba mená vecí, t. j. na výroky akéhosi reistického jazyka. To neznamená, že reista zásadne odmieta používanie abstraktných alebo teoretických termínov. Naopak, ochotne uznáva ich potrebu, lebo často nám umožňujú vyjadrovať sa stručnejšie, v skratkách (v zmysle už naznačenom na príklade). Reizmu ide len o to, aby sme tieto termíny nepokladali za názvy nejakých objektov a aby sme výroky, v ktorých sa nachádzajú, mohli vždy preložiť na výroky formulované v reistickom jazyku. Žiaľ, program metodologického reizmu sa dodnes nepodarilo plne realizovať a je veľmi otázne, či je to vôbec možné. Pokusy o preklad tvrdení teórie množín do reistického jazyka narazili na temer neprekonateľné prekážky. Týka sa to napr. výrokov obsahujúcich výrazy „prázdna množina“, „množina množín“, „transfinitné číslo“ a pod. Nie je známe ani to, ako by sa na reistický jazyk dali transformovať niektoré výroky s teoretickými termínmi prírodných vied. Pravda, nemožnosť prekladu všetkých zmysluplných výrokov na reistický jazyk ešte nevyvracia ontologický reizmus.⁸ Historický význam reizmu spočíva predovšetkým v jeho boji proti hypostázam a hypostazovaniu.

Aký je vzťah reizmu k dialektickému materializmu? Reizmus je radikálne materialistickou ontologickou doktrínou. Reistický materializmus nie je mechanistický, proti tomu sa T. Kotarbiński ostro ohradil. O dialektike Kotarbiński napísal, že nenachádza v nej nič, čo by mu bránilo akceptovať jej tvrdenia za predpokladu, že jej stúpenci prestanú popierať logický zákon neprotirečivosti.⁹ O vzťahu reizmu k dialektickému materializmu T. Kotarbiński v r. 1952 napísal, že reizmus nie je nejakou konkurenčnou teóriou, ale niečím, čo môže okrem iného účinne pomôcť pri interpretácii a analýze niektorých problémov dialektického materializmu, no najmä pri analýze niektorých výpovedí jeho stúpencov, často formulovaných pomocou výrazov zvädzajúcich k hypostazovaniu, a preto skresľujúcich a deformujúcich jeho základné myšlienky.¹⁰

Reizmom sa T. Kotarbiński zaoberal v mnohých prácach. K najdôležitejším patria známe skriptá *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*

⁸ Pokiaľ je nám známe, túto nemožnosť zatiaľ nik striktno nedokázal.

⁹ Pozri *Wybór pism* II. Warszawa 1958, 196—197.

¹⁰ Pozri c. d., 196—197.

(1929), ďalej štúdie *Uwagi na temat reizmu* (1931), *Zasadnicze myśli pansomatizmu* (1935), *Humanistika bez hipostaz* (1952) a mnoho iných. Väčšinu z nich nájde čitateľ vo výbere z diela T. Kotarbińského *Wybór pism II* (1958).

Pri rozpracúvaní základných téz reizmu Kotarbiński síce nadviazal na niektoré Leśniewského idey, ale systém ako celok vytvoril samostatne. Až neskôr sa ukázalo, že podobné idey rozvíjal pred Kotarbińskim F. Brentano. Určitý náznak metodologického reizmu sa nachádza už u Leibniza v *Nouveaux essais*, kde Leibniz napísal, že ťažké metafyzické otázky sa rozplynú ako dym, keď sa pri formuláciách svojich tvrdení obmedzíme len na používanie názvov konkrétnych vecí. Podobné názory ako Kotarbiński hlásali o niekoľko rokov neskôr aj americkí nominalisti, najmä W. V. O. Quine a N. Goodman.

Na báze reizmu buduje T. Kotarbiński i svoju gnozeológiu. Jeho prístup k problémom gnozeológie sa vyznačuje snahou o výrazné uplatnenie výsledkov moderného logicko-metodologického bádania. Mnohé gnozeologické otázky sa v jeho diele prepletajú so sémanticko-pragmatickými problémami. Ako logik sa Kotarbiński venoval najmä otázkam sémantiky. Vo svojej práci *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk* vymedzuje mnoho pojmov logickej sémantiky, pravda, zväčša len na intuitívnej úrovni.¹¹ Avšak i to malo v Poľsku nemalý vplyv. Bol to najmä Kotarbiński, ktorý sa zaslúžil o to, že v Poľsku sa robila sémantika už v období, keď mnoho európskych i amerických logikov (najmä novopozitivisticky orientovaných) sa snažilo zredukovať logickú problematiku na syntaktické otázky, dívajúc sa na sémantiku so značnou nedôverou (najmä pre sémantické antinómie). Nie náhodou sa exaktná logicko-sémantická teória pravdy zrodila práve v Poľsku.¹² Treba však poznamenať, že T. Kotarbiński nebol v Poľsku so svojím záujmom o sémantiku osamotený. Sémantickým otázkam venoval pozornosť napr. i S. Leśniewski. Pre rozvoj poľskej logiky vykonal T. Kotarbiński neobyčajne veľa aj ako jej prednášateľ. Pri tejto príležitosti treba spomenúť jeho prácu z dejín logiky *Wykłady z dziejów logiki* (1957), ktorá vznikla z prednášok na varšavskej univerzite a vyšla i vo francúzštine. Pre poslucháčov právnickej fakulty napísal *Kurs logiki dla prawników* (1951), ktorý vyšiel v niekoľkých vydaniach. Špeciálnejšími problémami modernej logiky sa T. Kotarbiński tvorivo zaoberal. Vo svojich prácach využíval najmä Leśniewského logiku, ktorú veľmi horľivo šíril a popularizoval.

Podľa jeho vlastných slov začínal etikou. Etické problémy považoval a považuje pre seba za najdôležitejšie, čo je dosť prekvapujúce u filozofa, ktorý prednášal najmä logiku a vo svojom diele omnoho viacej strán venoval ontológii, logike, teórii poznania a praxológii. Sám Kotarbiński to vysvetľuje svojím skepticizmom, pochybujúcim o možnosti vypracovania intersubjektívne zdôvodneného systému konkrétnych zásad životnej múdrosti. Už asi 15-ročný zavrhuje náboženské zdôvodnenie morálky. Potom postupne skúma, aké zdôvodnenie jej môže poskytnúť stoicizmus, epikureizmus a utilitarizmus. Po dlhšom blúdení a hľadaní vytvára etický systém, ktorý nazval nezávislou etikou alebo etikou praktického realizmu. Nezávislosť tejto etiky spočíva v tom, že na svoje zdôvodnenie nepotrebuje nič okrem emocionálnych hodnotiacich postojov, vypracovaných v medziľudských vzťahoch. Je to etika nezávislá od náboženstva, viery v posmrtný život i od každej teórie tak či onak vysvetľujúcej otázku vzťahu medzi duchom a hmotou. Argumentáciu, ktorá sa opiera o filozofické a svetonázorové tézy, pokladá v oblasti etiky za iluzórnu a zbytočnú. Prakticky realizmus tejto etiky káže počítať

¹¹ V tejto práci sa nachádza aj niekoľko vymedzení pragmatických pojmov.

¹² Pozri spomenutú prácu A. Tarského.

len s tým, čo je reálne a vo svojich postulátoch poukazuje na ohraničenosť možností v našom konaní a na hierarchiu zreteľov (usporiadaných podľa svojej hodnoty), podľa ktorých si človek má zvoliť určité konanie. Etike venoval jednu zo svojich prvých prác *Utilitarizm w etyce Milla i Spencera* (1915), ktorá vyšla samostatne, ďalej niekoľko štúdií, z ktorých spomenieme *Le réalisme pratique* (1948—1949), *I principi di un'etica indipendente* (1959). V roku 1967 vydal knižočku *Medytacje o życiu godziwym*, v ktorej populárnou formou vykladá problémy svojej etiky.

Azda najviac pozornosti a tvorivého úsilia venoval T. Kotarbiński praxológii. Už ako študent sa pozastavuje nad tým, že tak často používame také výrazy ako „činnosť“, „konanie“, „nástroj“, „metóda“ a pod., ktorými opisujeme štruktúru činov, ich zložiek a vzťahy medzi činmi, ako aj výrazy „správne“, „účelné“, „presne“, „nepodarene“ a pod., pomocou ktorých formulujeme technické a utilitárne hodnotenia činov, a napriek tomu neexistuje nijaká vedecká disciplína, ktorá by sa dôkladnejšie zaoberala týmito pojmami a zároveň by z veľmi všeobecného aspektu skúmala podmienky správneho konania v ktorejkoľvek oblasti ľudskej činnosti. Touto disciplínou sa stala ním založená praxológia, ktorú začal T. Kotarbiński samostatne rozvíjať už v r. 1910, v ktorom na posedení akademického filozofického krúžku v Lvove číta svoje prvé prednášky z praxológie, ktoré v r. 1913 vydáva vo svojom knižnom debute *Szkice praktyczne*. Potreba spresniť a ostrejšie vymedziť uvedené praxologické pojmy nebola T. Kotarbińskému jedinou pohnútkou k práci na praxológii. Láralo ho aj riešenie rôznych paradoxov vznikajúcich na pôde praxológie (akým je napr. paradox konania „nič nerobením“ a iné). Po riešení praxologickej problematiky volali aj všeobecné otázky organizácie a riadenia. K problémom praxológie sa T. Kotarbiński sústavne vracal v rôznych štúdiách i knižných publikáciách. Najvýznamnejšou z nich je syntetická práca *Traktat o dobrej robocie*, ktorá po prvý raz vyšla v r. 1955 (v r. 1965 vyšiel aj jej anglický preklad). Mnoho článkov zasvätených praxológii a etike sa nachádza vo výbere *Wybór pism I* (1957).¹³

Na podnet T. Kotarbińského vzniklo v Poľskej akadémii vied pracovisko, ktoré sa systematicky zaoberá praxologickou problematikou. Je to prvé pracovisko tohto druhu na svete. Kotarbińského zásluhy o vznik a rozvoj praxológie sú nesporné. T. Kotarbiński nielenže poukázal na nevyhnutnosť pestovania tejto vedeckej disciplíny, ale značne ju aj rozpracoval a stimuloval jej ďalší rozvoj.

Dielo T. Kotarbińského veľmi výrazne poznačilo vývoj poľského filozofického myslenia. Originalitou svojich myšlienok, spôsobom stavania i riešenia problémov sa T. Kotarbiński zaradil k filozofom, ktorí sa mimoriadne zaslúžili o vysokú úroveň poľskej filozofie, aj o jej ohlas za hranicami Poľska. Jeho filozofický odkaz pôsobí v Poľsku i za jeho hranicami naďalej veľmi podnetne a inšpirujúco. I slovenskej filozofii by nepochybne prospelo, keby mu venovala väčšiu pozornosť.¹⁴

¹³ Podrobnejšie o praxológii pozri v článku T. Kotarbińského *Úlohy a problémy praxológie*, uverejnenom v tomto čísle *Filozofie*. Preto sme výklad praxológie obmedzili len na to najnutnejšie.

¹⁴ Pri písaní tejto state som čerpal jednak z citovaných prác T. Kotarbińského, jednak z jeho biografického i vedeckého autoportrétu T. Kotarbiński, *Obraz rozmyślai własnych. Fragmenty filozoficzne*. Seria trzecia. Warszawa 1967, 7—14.